

MEDITATIE 3: ARBEIDERS VAN HET ELFDE UUR

• LECTIO / LEZING: (MATTHEÛS 20, 1-16)

ARBEIDERS VAN HET ELFDE UUR

1. Want met het koninkrijk der hemelen gaat het als met een landeigenaar die 's morgens heel vroeg eropuit ging om arbeiders te huren voor zijn wijngaard.
2. Hij werd het met de arbeiders eens over een denarie per dag en stuurde hen naar zijn wijngaard.
3. Toen hij rond het derde uur eropuit ging, zag hij nog andere mensen zonder werk op het marktplein staan.
4. Hij zei tegen hen: "Ga ook naar mijn wijngaard, en ik zal betalen wat billijk is."
5. En ze gingen. Rond het zesde en het negende uur ging hij weer en deed precies zo.
6. Toen hij rond het elfde uur eropuit ging, zag hij nog andere mensen staan, en hij zei tegen hen: "Waarom staan jullie hier de hele dag zonder werk?"
7. Ze antwoordden hem: "Omdat niemand ons gehuurd heeft." Waarop hij tegen hen zei: "Ga ook naar mijn wijngaard."
8. Toen het avond was geworden, zei de eigenaar van de wijngaard tegen zijn opzichter: "Roep de arbeiders en betaal hun het loon uit, de laatsten het eerst."
9. De arbeiders van het elfde uur kregen ieder een denarie.
10. De eersten verwachtten toen dat ze meer zouden krijgen. Maar ook zij kregen ieder een denarie.
11. Ze namen hem aan, maar mopperden tegen de landeigenaar:
12. "Die laatsten daar hebben één uur gewerkt, en u stelt hen gelijk met ons die de last van de dag en de brandende hitte gedragen hebben."
13. Maar hij gaf een van hen ten antwoord: "Vriend, ik doe je geen onrecht. We waren het toch eens geworden voor een denarie?"
14. Pak je geld maar aan, en ga. Ik wil die laatste evenveel geven als jou.
15. Of mag ik niet met het mijne doen wat ik wil? Of ben jij jaloers omdat ik goed ben?"
16. Zo zullen de laatsten de eersten zijn en de eersten de laatsten.'

Bron: Willibrordvertaling, © Katholieke Bijbelstichting, 's-Hertogenbosch, 1995

BEGRIPPEN:

Denarie: De denarie was een van de munteenheden die in het midden-oosten van het begin van de jaartelling gebruikt werden. Een denarie was een normaal dagloon voor een eenvoudige arbeider. Het was niet veel, maar voldoende om een of twee dagen op sobere wijze te kunnen leven.

Tijden: De tijdsindeling van de dag was anders dan de onze. Men begon te tellen bij zonsopgang. De dag duurt tot zonsondergang ongeveer 12 uren. In die tijd moest het werk gedaan worden, want in het donker ging dat niet. Het eerste en het derde uur liggen dus nog in de (vroeg) ochtend). Het zesde uur is al midden op de dag. Het negende en elfde uur zijn dus al laat in de middag. Deze tijdsindeling komen we vaker tegen in het nieuwe testament. Zo werd Jezus volgens Marcus op het derde uur gekruisigd, viel op het zesde uur duisternis over het hele land en stierf Hij "op het negende uur".

• MEDITATIO / UITLEG EN ACHTERGRONDEN BIJ DE TEKST

De gelijkenis die Jezus hier vertelt, lijkt op het eerste oog simpel en goed te volgen, ook voor hoorders in de 21e eeuw. Een landeigenaar heeft extra werkkrachten nodig en gaat erop uit om die in te huren. Ook al ga je daar tegenwoordig in veel landen niet meer voor naar het centrale plein, maar naar het uitzendbureau, het idee is duidelijk. Dagloners waren goedkope arbeidskrachten waar voor jou als werkgever verder geen verplichtingen aan te pas kwamen. Een slaaf moest je verzorgen bij ziekte en werd hij of zij arbeidsongeschikt, dan was je verplicht hem/haar te onderhouden. Zo'n dagloner liet je een dag voor je werken, na die ene dag had je er niets meer mee van doen.

Aangekomen op de markt treft de landeigenaar een aantal mensen aan die verlegen zitten om werk en hij sluit een arbeidsovereenkomst met hen. Hij zal ze 1 denarie uitbetalen.

Is dat een redelijke vergoeding voor een dag ploeteren in de wijngaard? Uit andere bronnen weten we dat 1 denarie het gebruikelijke loon is voor een dag werken. Ook weten we dat je minimaal 200 denarie nodig had in een jaar om te kunnen overleven. Voor één denarie kon je in die tijd tien tot twaalf kleine broden kopen. Voor 12 liter graan betaalde je 3 tot 4 denarie. Een lam kostte ook zoets. Voor het eenvoudigste kledingstuk moest je 30 denarie neertellen en een os kostte zeker 100 denarie. Één denarie mag dan het wettelijk voorgeschreven loon zijn voor een dag werken, het is wel duidelijk dat de positie van de dagloner beroerd was.

De landeigenaar gaat met zijn ingehuurde arbeidskrachten naar de wijngaard en zet hen aan het werk. Op het derde, het zesde en het negende uur gaat hij weer naar het marktplein en huurt nog meer mensen in. De arbeidsovereenkomst met deze arbeidskrachten is minder precies: hij zal hen betalen wat billijk is. Waarom gaat de landeigenaar opnieuw naar het marktplein? Is hij een slecht manager en heeft hij niet goed ingeschat hoeveel werk er te doen was die dag? De gelijkenis zegt niets over een mogelijke reden.

En dan, op het elfde uur gaat de landeigenaar opnieuw naar het marktplein. Hij vraagt de mensen die hij daar aantreft: 'Waarom hangen jullie hier nog steeds werkloos rond?'. Waarom zijn deze mensen niet eerder ingehuurd door iemand? Zijn ze oud of ziek of hebben ze tot het zesde uur in bed gelegen en zo hun kans verspeeld? Ook deze vraag wordt niet beantwoord door de gelijkenis, blijkbaar doet het niet ter zake voor het verhaal. Hij stuurt deze mensen ook naar zijn wijngaard om te werken. Hier wordt het verhaal al vreemd: wie gaat er nu voor één uur nog mensen inhuren?

De grootste vervreemding komt toch wel bij de uitbetaling van het loon en de reden die landeigenaar geeft voor zijn beloningssysteem. Aan het einde van het twaalfde uur roept hij zijn opzichter bij zich en instrueert hem de dagloners ieder een denarie uit te betalen. Hij moet beginnen met de mensen die sinds het elfde uur aan het werk zijn en eindigen met de mensen die gewoon op het eerste uur van de dag begonnen zijn. Tot hun stomme verbazing zien de mensen die vanaf het eerste uur gewerkt hebben dat zij die maar één uur hebben gewerkt maar liefst een hele denarie krijgen van de opzichter. Als de mensen die slechts één uur hebben gewerkt al het hele dagloon krijgen, wat zullen zij dan wel niet ontvangen? De verwachtingen zijn hooggespannen. Wat een teleurstelling wanneer zij slechts de afgesproken denarie ontvangen van de opzichter.

Heel begrijpelijk willen ze verhaal halen bij de landeigenaar: dit is oneerlijk, mensen die één uur werken net zoveel betalen als mensen die de hele dag in de brandende zon hebben geploeterd. Heel rustig geeft de landeigenaar antwoord: Vriend, wat is het probleem eigenlijk? We hadden toch afgesproken dat je deze dag voor één denarie zou werken, een heel normaal loon, en jij hebt die denarie toch gewoon gekregen? Daar kunnen deze werkers weinig tegenin brengen, maar hun rechtvaardigheidsgevoel zal waarschijnlijk blijven protesteren tegen deze behandeling. Het kan wel waar zijn dat één denarie de afspraak was, maar wanneer er voor één uur werken ook één denarie wordt uitbetaald, is diezelfde overeengekomen ene denarie voor twaalf uur werken niet meer voldoende.

• CONTEMPLATIO / OVERWEGING

Kunnen wij ons voorstellen dat je arbeiders simpelweg oppikt op de hoek van de straat of op een plein in de stad? Misschien dat dit op sommige plaatsen nog gewoon is, maar in Nederland zeker niet. Nog vreemder is het om dat door de hele dag opnieuw te doen. Wat zou je nog moeite doen om voor die laatste uurtjes nog werkers te vinden? Deze aanloop naar het verhaal maakt duidelijk dat er iets bijzonders gaat gebeuren.

Bij het uitbetalen van het loon is het ook raar wat de eigenaar van de wijngaard doet. Hij begint niet bij de eersten, die al de hele dag gewerkt hebben, maar bij de laatsten, die maar een uur in de wijngaard hebben gewerkt. Hij draait de volgorde om. De werkers die er als eerste waren, moeten zien wat er nu gaat gebeuren. In de tekst staat 'De arbeiders van het elfde uur kregen ieder een denarie'. Een aanwezigheid van een uur was voldoende voor de betaling van een denarie. Toen de werkers van het eerste uur dit zagen, moesten ze wel verheugd zijn. Als zij die maar een uur hadden gewerkt, een denarie kregen, hoeveel zouden zij dan niet krijgen? De werkers van het eerste uur raakten steeds meer teleurgesteld naarmate de betaling vorderde. De werkers van het elfde uur kregen één denarie, de werkers van het negende uur kregen één denarie, en zo ging dat verder. Zouden zij ook maar één denarie krijgen? Waarschijnlijk waren ze zich al boos aan het maken.

En ja, ook de werkers van het eerste uur, kregen inderdaad niet meer dan één denarie. Toen ze hun geld ontvangen hadden, gingen ze naar de eigenaar van de wijngaard toe om te klagen. 'Die laatsten hebben één uur gewerkt en zij krijgen hetzelfde terwijl wij in de hitte hebben gewerkt'.

In onze ogen waarschijnlijk een volstrekt terechte reactie. Het is toch onrechtvaardig wat hier gebeurt? De eigenaar van de wijngaard heeft echter een ander perspectief en antwoordt: 'Vriend, ik doe je geen onrecht. We waren het toch eens geworden over een denarie? Ik wil die laatste evenveel geven als jou'. Dat is waar. Als we opnieuw naar de situatie kijken is er geen onrecht gedaan en toch wringt het. Komt hier misschien onze jaloerse houding naar voren? We krijgen wat ons toekomt en toch zijn we ontevreden. Waarom kunnen we het de ander zo moeilijk gunnen als hij in verhouding meer krijgt?

Als we nadenken over deze werkers van het elfde uur, wie zijn dat dan? Waarom stonden zij daar aan het eind van de dag, nog steeds zonder werk? Boosaardig gedacht zouden we kunnen denken dat het luie mensen zijn, die nog gauw iets willen verdienen. Maar mogelijk zijn het mensen die niemand wilde inhuren, die niet goed konden werken, die de werkgever meer tot last dan tot hulp zijn. Hoe dan ook neemt deze landeigenaar ze nog aan en hij beloont ze nog meer dan fair.

Het verhaal zet ons tot denken aan. Hoe gaan wij zelf om met rechtvaardigheid? Is dat er alleen wanneer het ons ten goede komt? Hoe belangrijk is voor ons de ander? Kunnen we de ander het goede écht gunnen? Kunnen wij verdragen dat een ander goed doet waar wij dat zelf niet gezien hadden? De wijngaardenier vraagt het letterlijk: "Ben jij soms jaloers omdat ik goed ben?"

Het verhaal is geen geschiedenis, maar een parabel. "Het gaat met het koninkrijk van God áls met een landeigenaar die..." Het verhaal laat ons zien hoe God de wereld werkelijk wil. In die wereld gaat het over méér dan rechtvaardigheid. God, in de persoon van deze landeigenaar, is onvoorstelbaar barmhartig. Hij zal zorgen dat ieder krijgt wat hij nodig heeft, en niet enkel waar hij recht op heeft. Dat zijn wij niet gewend. We worden erdoor van ons stuk gebracht en raken in eerste instantie geïrriteerd. Hoe bijzonder en hoe mooi dit is, dringt pas in tweede instantie tot ons door. Barmhartigheid en rechtvaardigheid zijn niet hetzelfde. Barmhartigheid gaat verder dan recht. Onrecht is altijd onbarmhartig, maar niet alle recht is daarom ook barmhartig.

We kunnen de parabel ook nog op een andere manier lezen. De wijngaard is dan onze weg naar het Koninkrijk van God. Ook als je er op het laatste moment voor kiest om de weg te gaan van het Koninkrijk van God, ben je voor God nog even welkom. En als je voorop loopt, heb je niet automatisch een streepje voor op anderen. De laatsten zullen de eersten zijn en de eersten zullen de laatsten zijn. Dat is een hoopvolle boodschap die we in heel het evangelie terugvinden. Wie zich bekeert zal gered worden. Jezus is niet gekomen om gezonden te helen,

- De landeigenaar zegt aan het eind: “of ben jij jaloers omdat ik goed ben”. Dat is een confronterende uitspraak. Wanneer ben jij jaloers? Gun je een ander altijd het beste? Kun je situaties noemen waarin je jaloers was op een ander terwijl je eigenlijk zelf toch niets tekort kwam?

- In de contemplatio wordt op twee manieren naar barmhartigheid in de parabel gekeken: God is barmhartig omdat hij iedereen hetzelfde gunt; God is barmhartigheid omdat hij omdat hij iedereen die vroeg of laat tot hem komt aanneemt. Welke kijk spreekt jou het meeste aan en waarom?

• **ORATIO / GEBED**

Laat iemand van jullie groep het gesprek afsluiten met een gebed. Je kunt ook samen het psalmgebed hieronder bidden.

